

26/06/2018

La vida quotidiana de les poblacions andines davant el sorgiment dels primers estats

Des de fa una dècada, un equip coordinat pel professor del departament de Prehistòria de la UAB Pedro V. Castro-Martínez, analitza la vida quotidiana de les poblacions andines davant el sorgiment dels primers estats, des de l'òptica de l'arqueologia social.

Fa entre 2.500 i 2.000 anys, la Costa Sud del Perú va registrar molts canvis pel que fa a la relació entre les diferents comunitats humanes que van haver d'afrontar l'aparició del que avui s'anomena "civilització" i el concepte d'Estat, amb totes les transformacions urbanístiques, econòmiques i de formes del poder que aquest fet va comportar. ¿Però com era la vida quotidiana de les dones i homes que es van moure en aquest escenari, de la gent comuna que es dedicava a l'agricultura, a l'artesanía, a les tasques domèstiques, que treballava en totes les activitats que van fer possibles els canvis?

Aquest és l'objectiu principal de la recerca que des de fa una dècada porta a terme un equip coordinat pel Prof. Pedro V. Castro-Martínez, de la Universitat Autònoma de Barcelona, i en codirecció amb Víctor F. Salazar Ibáñez, a La Puntilla, una serra situada entre dos rius, Aja al nord, i Tierras Blancas al sud, que conflueixen a la ciutat de Nasca, a la Costa Sud del Perú. El projecte també compta amb la

participació de la doctora Trinidad Escoriza-Mateu, de la Universitat d'Almeria, i la doctora Andrea González-Ramírez, de la Universitat de Xile, i amb el finançament de la Fundació Palarq, així com del Ministeri de Cultura i Esports, a través dels "Projectes Arqueològics a l'Exterior" des de l'any 2005, i de Projectes d'I+D de l'Agència Estatal d'Investigació (HAR2013-44276-P, Ministeri d'Economia, Indústria i Competitivitat-MINECO, fins a l'any passat), i HAR2017-86431-P (Ministeri de Ciència, Innovació i Universitats, que s'ha iniciat aquest any, i compta amb cofinançament FEDER).

Es tracta de desentranyar les xarxes que funcionaven a les comunitats existents paral·lelament o amb anterioritat a l'emergència de l'estat, en aquest cas centrat en Cahuachi, que l'arqueologia tradicional vincula a les fases primerenques de l'anomenada "Cultura Nasca". S'incideix en com les dones i els homes es desenvolupaven habitualment, quins eren els seus quefers diaris, com es distribuïen el treball i les diferents responsabilitats i quina relació mantenien els diferents col·lectius, en lloc de centrar-se únicament en aquells elements singulars i vinculats només a certs grups, normalment els que posseïen el poder.

Per tot això aquest projecte és un clar exemple d'arqueologia social aplicada en un context en què sorgeix l'estat en els Andes i que ha suscitat certa polèmica pel que fa a les seves implicacions, ja que en paral·lel a aquesta emergència es produeix un increment de manera absolutament desbordant de la violència per tal d'imposar el poder, segons es dedueix de les evidències obtingudes des de les primeres campanyes d'excavacions.

Per aquest motiu, l'equip de La Puntilla pretén incrementar les excavacions en extensió fins a conèixer de la manera més completa possible els dos jaciments en què s'ha focalitzat la investigació des de fa una dècada: el Cerro de El Trigal i El Trigal III. "Només així, coneixent en conjunt les condicions de vida a partir de tots els espais i activitats que es realitzaven, considerem que podem saber què esdevenia en la vida quotidiana", comenta el Prof. Castro-Martínez.

L'àrea de El Trigal està situada a la zona més àrida del planeta, els deserts costaners del Sud del Perú i del nord de Xile, on es registra l'índex menor de pluviositat de la Terra. Ara bé, al costat té els Andes, i aquí sí que plou. Com a conseqüència, els rius baixen amb aigua i les riberes acullen diferents tipus de cultiu i permeten desenvolupar l'activitat agrícola. En aquest context, l'equip del professor Castro-Martínez ha excavat en els dos jaciments, al costat del riu Aja.

De moment, els treballs ja han aportat dades molt significatives que permeten començar a albirar alguns dels eixos que caracteritzaven aquestes societats andines. Així s'ha pogut conèixer diferents tipus d'edificis i assentaments, que complementen el que habitualment és millor conegut pel seu caràcter cridaner o monumental, com els geoglifs (les conegudes "línies de Nasca") o les grans construccions del centre urbà, cas de Cahuachi.

Pel que fa a processos de treball, s'han identificat els tallers de fabricació d'ornaments amb Spondylus, una petxina que ha estat sempre considerada molt

valuable -equiparable a l'or al nostre país- per la llunyania de la seva procedència. És, a més, un mol·lusc que únicament pot viure en les aigües càlides d'una franja molt petita de la costa pacífica andina, que ara mateix està situada en el territori més meridional de l'actual estat de l'Equador, a uns 1.700 km de Nasca en línia recta. És un producte estrella perquè en el període imperial inca, i en alguns moments previs, s'associa amb les aristocràcies dominants de la regió, encara que en l'època dels assentaments de El Trigal va poder tenir una altra consideració.

També cal referir-se a la constatació dels primers sistemes d'arquitectura defensiva a la Costa del Sud del Perú, amb muralles que delimiten un gran bastió a Cerro de El Trigal, que era defensat amb fones des dels parapets, i que probablement servia de protecció a comunitats autònomes davant l'expansió del poder dels estats d'altres àrees. S'han sumat milers de projectils de fona, un arma consistent en una corda no molt llarga amb una part més ampla al mig on es col·loca el projectil i que s'ha associat a una diversitat d'activitats (econòmiques, agrícoles, ramaderes, la caça ...), a més de que la pot utilitzar qualsevol persona, sigui home o dona, nen o nena. "Per tant, és una arma molt coherent amb una defensa comunitària d'un grup que no compta amb una estratificació social clara, de moment, a falta de conèixer millor les unitats domèstiques allà localitzades", matisa el professor Castro-Martínez.

Pel que fa a Cahuachi, va ser un gran centre polític que va sorgir a la Vall de Nasca dos segles abans de la nostra era i es va convertir en l'eix central d'un estat, que des d'una perspectiva evolucionista s'ha considerat la primera "civilització" de la Costa Sud del Perú. Això comporta una expansió i un control territorial de les valls que suposarà el desallotjament dels poblats en turons, com el Cerro de El Trigal; es perd l'autonomia comunitària que havien tingut aquests grups i podem assegurar l'aparició d'oligarquies.

Sorgeix llavors una hisenda local amb estructures destinades a activitats econòmiques, tallers de fabricació d'eines, o treballs sobre petxines d'eriçons que possiblement es destinaven a recipients -atès que hi arriben fins als 15 centímetres de diàmetre-, ceràmiques, instruments musicals, tombes, i evidències de violència social. En alguns casos s'aprecien deformacions del crani que són clarament un exercici traumàtic sobre individus de molt curta edat, amb riscos per a la salut de qui les pateixen que poden provocar unes deficiències psicomotrius importants i, a més, és una manera de marcar els individus i posar-los en una determinada categoria, que encara no podem precisar.

A l'època de Cahuachi també hi ha centenars de caps tallats i possiblement sigui una pràctica lligada a l'exercici de terror d'estat per consolidar un domini polític. També hi ha desmembraments, cames de cossos esquarterats, un exemple més d'agressió sobre els éssers humans. A El Trigal es posseeixen les evidències d'un individu mort per l'impacte d'un dard amb punta d'obsidiana i decapitat. Així doncs, es confirmaria la pràctica quotidiana de la violència amb l'aparició de la primera "civilització".

Els avenços de les investigacions del projecte es van presentar al Convegno Internazionale di Americanistica, a la ciutat italiana de Perugia. En els propers mesos es donaran a conèixer també a la Reunió de Teoria Arqueològica d'Amèrica

del Sud, a l'International Congres of Americanists i en l'Annual Meeting of the European Association of Archaeologists.

Aquest article és una traducció del publicat originalment al bloc de Fundacionpalarq.com

Cinta S. Bellmunt

Fundación Palarq

Pedro Vicente Castro Martínez

Departament de Prehistòria

Universitat Autònoma de Barcelona

Pedro.Castro@uab.cat

Referències

[View low-bandwidth version](#)